

տկնարկեցի, Տղայ Դաւիթը ոչ գիւցաղներ-
գութիւն է և ոչ հէքիաթ, այլ թէ հէքիաթ
և թէ գիւցաղներգութիւն, ուստի և մէկի
տարբերքը փոխարինում են միւսին, բայց այդ
փոխանակութիւնը դեռ չէ կատարուել և
վերջացել: Դրանով է բացատրուում և Դաւ-
թի երգման ձևի գեռ ևս պահպանուած
լինելը:

• Տղայ Դաւթի լեզուն ևս մի խառնուրդ
է բարբառների, հիմնական բարբառը դեռ
վասպուրականի է, բայց արդէն նկատելի է
պարսկահայոց բարբառի ազդեցութիւնը,
պարսկական բառերի գործադրութիւնը: Վեր-
ջացնելով մեր հարևանի գիտողութիւնները,
հայ բանասէրներին ենք առաջարկում հայ-
կական նշանաւոր գիւցաղներգութեան հե-
քիաթ դառնալու փոխանցման շրջանն, որ
գրուած է երկու հայ բարբառներից կազ-
մուած խառն լեզուով:

Ծ. Բ.

Տ Ղ Ա Յ Դ Ա Ւ Թ Ի

ԵՒ

ԱՂԶԻԿ ԽԱՆԳՈՒԹԻ

ՀԷՔԻԱԹԸ.

Ա.

Սորայ Մհեր թաքեաւէր,

Հատ զօռաւ թաքեաւէր կըլնի.

Ըտոր էրկու կնիկ կըլնի.

Օրերէն մէկ օր կնիկայ տենայ

Պատի կնկան մօտ մէ մարդ մէ քընէ.

Կասի—հայ հայ, ևս Մհեր թաքեաւէր ըլնեմ

Իմ կնիկ էսա բանի տէրն ըլնի.

Հակեար մկայ մէ թափիկ զարկեմ

Երկուսն էլ քեռառստուն գեաղ կնիկան գետնի տակ.

Ետիկ իմ անուան լաւ չի.

Վաքիլ վաղիր կասեն՝ թէ պատի կնիկ ինչի էլաւ.

Զըլնի մէյ բան տեսաւ, պատի կնկան զայ արաւ.

Բուրքը հանաւ, թալաւ վրէնբի, ընցաւ գնաց.

Մնաց. կնիկ օյանմիշ էլաւ.

Օյանմիշ էլաւ տեսաւ, որ իրար չեն գալի.

Ասաւ—վայ տանիսն ա փլէ թէ ինչ ա էլէ.

Էգա կնիկ մարդ իրար տուեց.

Դլօխ հանեց տեղից տեսաւ թաքեաւէրի քուրք.

Ասաւ—քեռ տունը չուրի էլ մեղի պրծում չըկայ.

Ասաւ—չէ էլ մի վախի, որ զայ ընէր մեղի մէ թա-
փուկ կը զարկէր.

Հիմայ զայ ընելու չեղեր.

Կինը փոշմնեց թողկեց եկաւ.

Թէ էլ էսենց բան չեմ բռնէ.

Սիրողն էլ փախաւ գնաց.

Կնիկը երէխով մնաց.

Բ.

Թաքեաւէրի ճոշ կնիկն էլ երէխով էր.

Մնաց, ժամանակ որ լցուաւ.

Էտա պատիկ կնիկ պառկաւ երէխայ բերեց.

Էկան մուշտուլուղ բերեցին Մհեր թաքեաւէրին.

Թէ—թաքեաւէր քեզիկ մէ տղայ էլաւ.

Էտիկ մուշտուլուղ ցրուեց.

Քեաղաք էր ուրախութեն արեցին.

Զրաղվան արեցին, թէ մեր թաքեաւէրին տղայ
մ էլէ.

Ժողուրտվան վաքիլ վաղիր, թէ—թաքեաւէրն ապ-
րած կենայ.

Բե տենանք տղայի անուն ինչ պոխ գնենք.

Ասաւ—Հուն Մէլիք.

—Թաքեաւէրն ապրած կենայ.

Ասին, Հուն Մէլիք անուն կըլնի.

—Վաղիր, վաքիլ իմ տղէն չէ. Անունն էն ա.

Զունքի թաքեաւէր խորխորդ գիտէր.

Վաքիլ վաղիր չէր գիտէին.

Բերեց վէր ըտոր թէկն գրեց.

Գ.

Տվեց ըտոր ճոշ կնիկն էլ պառկաւ, երէխայ բերեց.

Էլի մուշտուլուղ բերեցին.

Մուշտուլուղ որ բերեցին.

Եօթն օր եօթ գիշեր էտա քաղաք չրաղվան էլաւ.

Մուշտուլուղ ցրուեց.

Ժողուրտվան թէ—թաքեաւէրն ապրած կենայ, ըս-
տոր անուն ինչ գնենք.

Ասաւ—գնացէք երէխն բերէք մէ տենամ.

Բերեցին, տեսաւ երէխի աջ ձեռը խուփ ա.

Բերեց զինքը ձեռք տուեց, ինչ զգար արաւ.

Զըկրցաւ որ երէխի ձեռք բանայ.

Կանչեց ասաւ.—փահլաւաններ թող գան.

Եօթ փահլաւան ունէր.

Եօթն փահլաւաններն էլ էկան.

Մէկ մէկ էտա տղի ձեռք ծխտին որ բանան, չըկրց
բանի.

Ասաւ—էլ ձեռք մի տուէր, տարէք գացէք.

Տարան գնացին երէխէն.

Բերեց էկաւ էն Հուն Մէլիքը.

Ըտոր թէկն գրեց

Թէ—Հուն Մէլիք, Դաւիթ քեռ պատի ախպէր.

Գու ընտոր ճոչ ախպէր,
Դաւիթ քեզի ծառայ,

Պ.

Մնաց, էնիկ տարան, տունն ուսումարան,
Դաւիթն էլ տարան դրին ուսումարան,
Էն ինչ Մէլիքն էր՝ ճոչացաւ, խելքը բան կըկտրէր.
Էն ինչ Դաւիթն էր, էրէխայ էր, տղայ էր,
Մէկ օր Մէլիք Մճէր թաքեաւէր քնել էր.
Գիշեր մէկն էկաւ կանչեց—Մճէր, Մճէր.
Վեր թռաւ առաւ—ո՞րն էք.
Ծէն չքտուեցին, մէկ էլ քնաւ.
Էլի կանչեցին—Մճէր—Մճէր.
Էլաւ ասաւ—ո՞րն էք.
Էլի ծէն չտուեցին, պառկաւ քնաւ.
Մէկ էլ քնաւ էլի կանչին—Մճէր, Մճէր.
Ասաւ—դուք ո՞րն էք.
Ասին—մենք Գարրիէլ խրէշտակն ինք՝
Ասին թաղարիք տես, որ խոզիդ պտի առնենք,
Էլաւ ասաւ—աման Գարրիէլ խրէշտակ,
Դու ըլնիս քու Աստուած,
Ընձի մէ քեառասուն օր մօճլաթ տու, շատ մեղք
եմ արէ,
Շատ վիզ զարկութէն եմ արէ. թաքաւոր եմ,
Իմ մեղաց դառնամ, էնով էն եան կամքը քեօնն ա.
Եկ քեօ ամանաթը տար, Մնաց,
Մինչի քեառասուն օր քաթիբի քուսուրի ցրուեց, օ-
ղորմութէն տուեց.
Բերեց ուրան մալ, ուրան կլին, ուրան թուրն իկէծակէն
Ղրկեց Դաւիթի քեռիքի տունն ի Սասուն.
Քի ուրան այան էր.—
Էսա Շուն Մէլիք կըլնի թաքեաւէր՝ Դաւիթն կըղրկի,
Թող էնիկ մերն վերցնի գնայ քեռիքի մօտ զլօսը
պախի,
Խիվնդցաւ Գարրիէլ խրէշտակ էկաւ խօքին աւանդեց,
Տարան ըտոր վերցեցին, վաքիլ վազիր տարան խո-
րեցին.

Ե.

Բերեցին Շուն Մէլիք արին թաքեաւէր դրին թախտ.
Որ գրին թախտ, էտ շուն Մէլիք թամրխեց Դաւիթն
խաց տանողներին,
Թէ Դաւիթն որ խաց կըտանէք,
Միս կըլնի՝ օսկոռ խանէք,
Չիւր կըլնի՝ կոճ խանէք,
Մէկ օր ըստրա խաց տանողին քեօրլուղ տուեցին.
Ասաւ—գու կայնի, էսօր Դաւիթն խաց տանելու՝
միս կը տանեմ օսկոռ չեմ խանի,
Թող ուտի խեղտուի.
Չեղիկ կասէ կըսպանէ, որ ընձիկ քեօրլուղ տուեցիք,

Էտա խացը վերցրեց,
Իրիկուն առաւօտ տարաւ տուեց Դաւիթին.
Դաւիթ խաց կերաւ, միս թալաւ ատամներ.
Տեսաւ որ միս փլաւ՝ օսկոռը ատամներ չըկտրաւ,
Վերցրեց զարկեց լուսամուտին,
Փլեց շողն ընկաւ գետին.
Ասաւ—էս ինչ ա, որ ընկաւ մէջ իմ օթաղին.
Էլաւ ընկաւ խետ էս շողին, ընկաւ ի գետին.
Էլաւ ընկաւ խետ էս շողին, ընկաւ ի գետին.
Էնէնց էլաւ որ քրտինք էս եանէն էն եանէն թա-
փաւ,
Ըտոր էն վարպետն, որ ըտոր դաս կըտէր,
Դռնով մտաւ՝ տեսաւ որ Դաւիթ,
Էլնում տփուում ա ի գետին.
Ասաւ—Դաւիթ, քեզիկ ղուրբան,
Ընչի՞ էգ ղդար կըտփես գետին.
Ասաւ—էսիկ շող մտեր ա իմ օթաղ՝ չըլներ դուս,
Ասաւ—մէկ աչքերդ խփիւր.
Աչքեր որ խփաւ,
Դասմալով բռնաւ էն շողի ծակ կալաւ, շող կտրաւ,
Ասաւ—եա, էս օր առաւտնէ ես չալչմիշ կըլնեմ՝
չեմ կանայ էն շող խանէ դուս,
Ասաւ ընձնէ զօրա՞ էյիր, դուն ինչխ խանցիր դուս,
Ասաւ—ղուրբան, չէյրան, էնիկ մարդ չէր,
Էնիկ արեւի շողն էր,
Ասաւ—բա արեւ որ կայ, բա ընչի՞ էք ընձի նստա-
ցրել էս պատը.
Ասաւ—զո՞ւրբան, չէյրան, արեւ էլ կայ, օր էլ կայ,
գիշեր էլ կայ,
Ասաւ—բա ընչի՞ էք ընձիկ խանում դուս,
Ասաւ—ղուրբան, կեցի կեթամ թաքեաւէրին ասեմ,
Գնաց ասաւ թաքեաւէրին թէ՛—միս տանող էսպէս
միս տարել ա օսկոռ չէ խանել,
Էն էլ միս կերել ա, օսկոռ թալել լուսմուտ փլել,
Շողը ընկել ա մէջ Դաւիթի օթաղին.
Էն էլ էլեր տփուեր ա մէջ օթաղին.
Իսիկ գացի չարչարանքից աղատեցի,
Թաքեաւորն ասաւ—գնա խան դուս պտցցրու.

Զ.

Էկաւ Դաւիթի թեւէն բռնեց, խանեց դուս,
Տարաւ քուչով առաւ գնաց,
Ինչ ըռաստ էկաւ խարցրաւ, տաւար գոմէշ, ձի,
Ըմէն ինչ կըխարցնէր, էսիկ ինչխ ա, էնիկ ինչխ ա.
Վարպետն պատասխան կտէր, էսիկ էս ա էնիկ էն ա,
Քեաղաքից էլան դուս.
Ըրիշկաց տեսաւ քեաղաքի ծէր մարդիկ կոլոնուած
նն.
Ասաւ—արի էթանք էն տեղ.
Ասաւ—ղուրբան, էնի տեղ դատ չի կայ, ար էթանք
էս եան.

Ասաւ—չէ, ընձիկ տար էն տեղ:

Ասաւ—ախր էն տեղ ի՞նչ կայ որ էթանք:

Ասաւ—չէ, տանու մես տար, չես տանում:

Ասաւ թէ չէ՝ ձեռք թալաւ վեր վարպետի անկաջ
որ պոկի:

Վարպետն ասաւ—քելի էթանք:

Տարաւ գնաց ըտոր մէյդանի գլխ:

Տեսաւ մէկ ջրինդ էկաւ էտոր մօտ, ջրինդ էին թա-
լում:

Դաւիթ խոսաւ էտոր ջրինդ վերցրեց:

Թալաւ գնաց տաս գեաղ ընցրեց:

Էն Շուն Մէլիք ըսաւ—Հայ, Հայ, էս ո՞ր փահլա-
ւանն էր որ իմ ջրինդ ընցրաւ:

Գնացին տեսան, էկան ասին—Թաքաւէրն ապրած
կենայ, Դաւիթն է:

Ասաւ—գնացէք, ընդրա գլխ խորիմ, գնացէք, ըն-
դոր բերէք, գլխը կտրեմ:

Վաքիլ վաղիր ընկան թաքեաւէրի ոտ ու ձեռք
պաքեցին:

Թէ—Թաքեաւէրն ապրած կենայ, էնի էրէխայ ա,
էն ի՞նչ ա, որ ընդոր գլխ կտրես:

Վաղիր մէ մարդ զրկեց վարպետի կուշտ

Ասաւ—քեօ տուն քանդուի, էլ տեղ չկայ որ բե-
րես, առ գնա՛ ուրիշ եան պըտըցցոր:

Վարպետ վերցրեց գնաց:

Տարաւ ընդոր ուրան մանկղիլ:

Էլի տարաւ ուրան օթաղ:

Գիշեր էկաւ վրէն:

Գիշեր Դաւիթ քունը չը տանէր:

Բի երբ կըլնի լուս բացուի:

Լուս բացուաւ, ըսաւ—լերի, էթանք:

Էլաւ վերցրեց էլի քուշով գնաց:

Տարաւ խանեց քեաղբից գուս:

Էլ էն եան չըտարեց:

Բռնեց ասաւ—ո՛ւր ա երեկուայ տեղ:

Ասաւ—ղուրրան, էլ մարդ չը կայ, որ քեղիկ տա-
նիմ էն տեղ:

Բռնեց անկաջ ասաւ—չէ, իլլահ տար ընձիկ էրեկ-
ուայ տեղ:

Տարաւ գնաց, տեսաւ մարդիկ կոլոնուեր են էլի
ջրինդ կը խաղին:

Էլի ջրինդ թալեցին:

Էտի ջրինդ վերցեց, որ վերցեց թալեց՝

Էն վախտ տասը գեաղ ընցրեց, մկա քարաւ քսան
գեաղ:

Մէլիքն ասաւ—Հայ, մի տեսէք, էս ո՞ր փահլաւան էր

Էս ո՞ր իմ գուշման էր, էկաւ իմ ջրինդի դէմ:

Գնացին տեսան, էկան թաքեաւէրին ասին:

Թէ—Թաքեաւէրն ապրած կենայ, Դաւիթն ա:

Էլի ասաւ—գնացէք բերէք, գլխը կտրեմ:

Վաքիլ վաղիր ընկան ձեռք ոտ:

Ձթողկին որ գլխ կտրէր:

Էկան վարպետին ասին թէ—քու տուն չաւրուի էլ
մի բեր էստեղ:

Վարպետն ասաւ—ձեր տուն չըքանդուի մայեար
իմ խօշովն եմ բերում:

Բռնում ա անկջէս քաշում:

Ջօռով ա բերել տալիս:

Ասին—առ գնա, առ գնա, առ գնա:

Բերեց էլի ուրան օթաղը, ուր մանղիլը:

Մնաց, էլի գիշերն էկաւ վրէն:

Էլի գիշեր էղաւ քուն չըտարեց:

Թէ երբ կըլնի լուս կըբացուի:

Լուս բացուաւ վրէն, ասաւ—վեր էթանք:

Էլաւ վեցեց ուրիշ եան տարաւ:

Վարպետին հարցեց թէ—ո՛ւր ա երեկուան տեղ:

Վարպետն վերցեց թէ—ըմեն օր խօ չե՛ն կոլոն-
ուս, խօ չե՛ն խաղայ:

Վերցեց՝—Թէ չէ, չե՛լէ էթանք երեկուան տեղ:

Էլի զօռ տուեց վարպետին:

Վարպետ տեսաւ որ չտանի կըսպանի, էլի տարաւ
էն տեղ:

Տեսաւ որ մարդիկ էլի կոլոնուեր են կը խաղան:

Էլի ջրինդ էկաւ:

Խոսաւ էտա ջրինդ բռնեց թալեց:

Որ թալեց երտուն գեաղ ընցրեց:

Ըմեն թալելուց տաս գեաղ կընցնէր:

Էլի Շուն Մէլիք մարդ զրկեց:

Թէ—տեսէք Հայ բիգադ, էս ո՞րն ա որ իմ ջրինդ
անցրեց:

Էկան տեսան, դարձին գացին:

Թէ—Թաքեաւէրն ապրած կենայ, էլի Դաւիթն էր:

Ասաւ—վաքիլ վաղիր, գուք չէք թողկեր որ վիզ
կտրեմ:

Գացէք բերէք Դաւիթ:

Գացին Դաւիթ բերեցին էկան:

Տեսան, որ Դաւիթ մէ պստի էրէխայ էր:

Ասաւ—ջանլաթ կանչէք, որ գայ ըտոր վիղը զարկէ:

Վաքիլ վաղիր դաշամիշ էլան:

Էտոր ձեռք ոտք ընկան ասին:

—Թաքեաւէրն ապրած կենայ, ի՞նչ կանես:

Էտիկ էրէխայ է:

Էտոր խեղք բան չի կտրէ, էտիկ ի՞նչ ա, որ էտոր
վիզ կտրես:

Ասաւ—էտիկ էրէխայ է, որ էտիկ հօքմ կը բանցնի:

Էտիկ որ մեծնայ, ինչիս կըլնի աշխաբ կաւրի:

Ասաւ—չէ էտոր վիզ պոկ զարկեմ:

Էտիկ որ մեծցաւ, աշխաբ կաւրի:

Ասին—Թաքեաւէրն ապրած կենայ, բեր մէ բան արա:

Բեր մէ բօլմի մէջ չամիչ լցիր,
 Մէ բօլմի մէջ կրակ լցիր,
 Բեր դիր դէմը, այս որ ձեռք պարզեց չամիչին՝
 Դիտցիր որ խելք կը կտորի, վիզ զարկիր դուն գիտես.
 Այս չի որ ձեռք պարզեց կրակին՝ գիտցիր,
 որ երէկայէ, խելք չի կտորեր, ազատ արա որ էթայ,
 Բերեցին մէ բօլմի մէջ չամիչ,
 Մէ բօլմի մէջ կրակ լցրին, դրեցին գէմ Դաւթին,
 Դաւթի ձեռք պարզեց թեղ չամիչ,
 Աստծու խրամանքով խրեշտով ձեռք վերցնեց դրաւ
 կրակին.

Ձեռք որ ճիտեց կրակի մէջ ձեռք էր վաւ,
 Որ ձեռք էր վաւ՝ ճիտեց բերան լացեց,
 Որ լացաւ՝ վաբիլ վազիր կայնան,
 Թէ— թաքեաւէրն ապրած կենայ, տեսա՞ր,
 Որ էսիկ երէկայ ա, խելքը չի կտրում,
 Էսիկ ինչ ա, որ գլօխը զարկես,
 Ասաւ— «Դէ՛, վերցէ՛ք, գացէ՛ք,
 Բաշխեցի ձեզի, տարէ՛ք, գացէ՛ք»,
 Առան, գացին.

Ի.

Էն վախտն էլ լաւ մէր կէր,
 Գացին մօր խարար տունին.—
 Քի քո տղէն կը սպանէր Մէլիք,
 Վաբիլ վազիր աղատեցին.
 Կանաս մէկ ճար արա,
 Ձեռ կանայ քեօ տղէն կը սպանին,
 Մէրն էլաւ գիշեր վերցնեց տղուն,
 Թէ— կեթամ իմ խօր տուն.
 Վերցնեց գիշեր գնաց ուր խօր տուն.
 Գնաց լըս որ բացուաւ,
 Խարար տունեցին Մէլիքին
 Թէ՛— ինչ կասիս, Դաւթի մէր վրցաւ իրա տղէն
 գնաց ուր խօր տուն,
 Կանչեց խինգ խատ լաւ փաշլաւան զրկեց,
 Թէ— կեթաք, Դաւթի գլօխ կրերէք,
 Փաշլաւաններն էլ գնացին տեսան ճամբիսի վրէն մէ
 կարմունջ կէր.
 Տեսան Դաւթի մօր խէտ խէտի կրկեայ,
 Տեսան, նստան վեր կարմունջին.
 Որ նստան վեր կարմունջին.
 Էսոնք կանչեցին մօր.
 Ասին— արի՛ արի՛ Աստուած քեօ տուն քեանդի,
 Լաւ օյին խանեցիր մեր գլօխ,
 Ասին— Էնտեղ էլ չէր վաբիլ վազիր,
 Աղսաղկալ, գարասաղկալ կը ժողվողէին,
 Իլթմաս կանէին կը պրծցնէին,
 Որ բերեցիր եկար,
 Էկել ենք որ Դաւթի գլօխ տանենք.

Էսէնց ասելու ժամանակ, մօր կուգում կոտրաւ ըն-
 կաւ.
 Դաւթին էլ քեարի խեւ կը խաղէր, փէտի խէտ՝ կը
 խաղէր,
 Էկաւ խասաւ մօր,՝ ասաւ— մէրիկ, դէ քէլի էթանք,
 Ասաւ— որդի, ուր էթանք, Ասաւ— ընչի՞.
 Ասաւ— տենում ես էտա զալուժներ էկեր են որ
 քեօ գլուխ տանեն,
 Ասաւ— վեր էթանք մէրիկ, վեր էթանք,
 Էտոնք նաքարա են, որ իմ գլօխ տանեն,
 Իմ գլօխ տանող հալա մօր փորից չեկէ, վեր է-
 թանք,
 Մէր տեսաւ չէ՛ էսիկ երէկայ էնոնք փաշլաւաններ,
 Մօր կուտում կտրուկ նստուկ էր,
 Էսիկ որքան արաւ մէր չէլաւ վեր.
 Դաւթի տեսաւ որ մեր չէլաւ վեր,
 Ինքը առէ՛ ընցաւ, գնաց փաշլէվաններին բռնաց.
 Ասաւ— փաշլէվաններ, ի՞նչ ձեր թաքեաւէրի խաղնէ՞ն
 իմ բերի, դափնէ՞ն իմ բերի,
 Ասաւ— ձեր թաքեաւէրի թաքեաւէրութեն են
 դաւա արեր,

Որ զրկեր ա խեւ իմ գլխին,
 Վերցել եմ իմ մէր, կեթամ իմ քեռիքի տուն.
 Ի՞նչ ա տուել ընձիկ, որ չի կանա առնէ,
 Ասին— մէք ինչ գիտինք, թաքեաւէրը մեզի զրկեր
 ա քեօ գլխին՝ մէք ալ էկանք.
 Ասաւ— մկա դուք էկիրէք իմ գլօխ տանէք.
 Ասին— խա՛ւ,
 Թուեր քշտեց Դաւթի,
 Կանչեց՝ եւ խաց դինի, Տէր կենդանի, Մարութա
 պանցր Աստուածածին,

Որ բազմացաւ վեր մեր թուին,
 Խասաւ էտա փաշլէվաններին չորսն կապեց իրար,
 կախեց կարմունջէն,
 Էն մէկին էլ անկաջ քաշեց դուս մէկ էլ մէ ատամը,
 Բռնեց դրեց վեր ճակտին, կօմիով զարկեց փարչիմ
 արեց.
 Ասաւ— դէ գնա քեօ թաքեաւէրին խարար տուր,
 Ձեռնէն ինչ կրկեայ թող ասիկամիշ չանի,
 Մեր որ տեսաւ էտէնց ա,
 Էլաւ գնաց ձեռք ձեցեց տղի վիզ, ճակատը պաքեց.
 Ասից— Դաւթի, ես չեմի գիտէր էտանկ հունար կէր
 քեօ մօտ,
 Ասաւ— մէրիկ վեր էթանք, իմ գլօխ տանող հա-
 լամ մօր փորէն չէլիր,

Ը.

Քեկէ էթանք,
 Էտոնք գնացին խասան Սասուն.
 Մէ մարդի իմաց տունին,

Թէ—գնա՛ իմ՝ ախպերներին մուշտուլուղ տար, թէ
—քեօ քիրն էկաւ:

Էտոր ախպերներն էլան վեր:

Էտոնք էլ Սասուն մա տէրերն էին:

Էտոնք էլ վերցեցին իրանց մարդիկ:

Էկան էտոնց տարան իրանց առն:

Էստոնց քէոխքն մէկ ըսաւ—լաւ է գառնարած չու-
նիրք:

Դաւիթ կը գնենք գեառներէ դէմ:

Էտոնք էլ իրեք աղբէր էին:

Էստոնց անուներն:

Մէկինը Ծէնով Յովան, մէկինը Թեաթորոս:

Մէկկալինը Յոան Աւղէն:

Բերին գեառները արին Դաւիթի դէմ: տարաւ ա-
րածցնի:

Դաւիթն էր գեառներ կարածցներ:

Տեսաւ որ մէ լապտարակ գեառներու մէջէն դուս-
տէր փախաւ:

Ասաւ—վայ, բալուսու ուլ փախաւ:

Ընկաւ իտե, կոռեց բերեց ճխտեց մէջ գեառներին:

Էտի որ եան փախաւ, կոռեց ճխտեց մէջ գեառներին:

Գեառները տուեց դէմ բերեց կոխեց քիւմ:

Խաց որ կապեր էին մէջք դաստախանով:

Բերեց թալեց տուն, պառկաւ վեր քեամկին:

Քեռին—Ծէնով Յովան էկաւ տեսաւ:

Խաց ինչ որ կապեր էին ըսկի չի կերէ:

Ասաւ—Դաւիթ, զո՛ւրբան, խացը ընչի՞ չիս կերէ:

Ասաւ—քէոխ, ձեզի մէ բալասու ուլ կէր:

2Թողկեց որ ես գաղբիմ խաց ուտեմ:

Անջախ բերիմ արիմ քիւմ:

Ասաւ—Դաւիթ, զո՛ւրբան, մեղի բալուսու ուլ չու-
նիրք:

Ասաւ—չէ քէոխ տու խարար չես:

Մկա ոչխար կըգայ կը թողկեմ կը տենաս:

Մնաց. ոչխարն էկաւ կթեցին:

Գեառներ թողկեց:

Ասաւ—քեռի, կայնի ես գեառներ թողկեմ, բա-
լուսու ուլ չփախէ գիւս:

Գեառներ որ թողկեց մօրերին:

Լապտարակ թուա ոչխարի մէջէն էլաւ փախաւ:

Դաւիթ էլաւ իտե:

Քեռին տեսաւ Դաւիթի ոտքերու տկէն կրակ է
թռնում:

Պանչեց ասաց—արի ալարի:

Թող էթայ մեղիկ պէտք չէ, էն ուլ թող էթայ:

Ասաւ—տեսար քէոխ, որ կասէի չէսի մին բալուսու
(ականջները սրած) ուլ կէր, դու չէիր հաւատում:

Ասաց—զուրբան, էնիկ ուլ չէ:

Էնիկ սարի ջանալար ալ լապտարակ ա թող էթայ:

Քեռին ասաց—էսոր բան չէ գեառնարածութէն:

Էսոր խոր գետի մանք էսոր ձեռք:

Խոր նետ անեղ տուր, թող էթայ պտտի:

Բերեցին տուեցին խոր նետ անեղ՝ թէ գնա՛ սարեր
պտտիր իրիկուն եկ տուն:

Դաւիթն էլ կեթար կը պտտէր:

Իրիկնադէմ կէէր քեաղքին ճժերի խէտ ծան կը
խաղէր:

Արեւ որ կը մտնէր, կը թողկէր կեթար տուն:

Էսիկ էստեղ մնայ, կեանք էն փաշաւաններից ա-
սենք, որ խաբար զրկեց Շուս Մէլիքին:

(Թ):

Մէլիքն ըրիշկաց տեսաւ, որ փաշաւաններէն մին
ճակտին մի բան ցցած էկաւ:

Էկաւ տեսաւ իւր փաշաւան ա:

Ատամը ճակտին ցցած, անկաջ պոկած:

Ասաց—էտ ի՞նչ բան ա:

Ասաց—էսիկ Դաւիթն ա էս օլին խանեց մեր գլօխ:

Ասաց—տեսա՞ք, վաքիլ վաղիր, չը թողկէր, որ էսոր
գլօխ կտրեմ:

Էլ էն զաւթի՞ կրկեայ, պրծաւ գնաց:

Վաքիլ վաղիր ասին— թաքեաւէրն ապրած կենայ:

Էնիկ քեօ խաղինէն դափնէն չի տարէ:

Քեզիկ մէ վնաս չի տուէ. գացեր է իր քեռիքի քով:

Քեզիկ ի՞նչ ա արեւ, որ գլօխը զարկես:

Ասաց—չի՛նի, պիտի մարդ խրկեմ, որ էսոր գլօխ
բերէն:

Էլաւ մէ փաշաւան խրկեց:

Էսիկ փաշաւան տան խինգ գեաղ էրկէն էր:

Ասաց—գնա ընդոր քէոխին ասա—

Պամ Դաւիթն գլօխը տան

կամ քեառսուն՝ կուս՝ աղջիկ զրկին Մար:

2Էնի տայ, ասա—Սասունա խողը ջորը, ձիան տող-
բակով կըքաշեմ կըբերեմ Մար:

Ասա—Հմէնը կաւիրեմ:

Էտա փաշաւանն էլ ընկաւ ճանպախ գնաց Սասուն:

Խարար տուեցին քեռիքին՝ թէ Մարա Մէլիք մէ
փաշաւան ա խրկէ ձեզի կը կանչէ-
Սասունա տէրեր տնէն տիւս ելան:

Փաշաւանն ասաց.—Թեաթ Թորոս, Ծէնով Յովան,
Թաքեաւէրը կասէ, կամ Դաւիթ գլօխ տուէք կամ
քեառսուն կուս աղջիկ:

Էտոնք գլօխ քաշեցին դարձան էկան տուն:

Ասին—չեւած բան է, մենք ի՞նչիս կը տանք Դաւիթի
գլօխ:

Լաւն է քեառսուն աղջիկ ժողովրտենք տանք, Դաւ-
թի գլօխ չեթայ:

Մարդ գրեցին ընկան տներ աղջիկներ ժողովան

Բերեցին կոխեցին մէ տուն:

Մէ զարաւուլ տրեցին վրէն:

Մէ խնդճ պառուի զինքն էր մէ աղջիկ,
 Էն էլ ին բերէ, վեր աղջկեր տանին էթան.
 Իրիկուն էր. Դաւիթ սարէն իջաւ վեր քեաղաքին.
 Էկաւ տեսաւ ի՞նչ, ինչ որ քեաղաքին վրէն խող կը
 մնալնս.
 Ամէն օր, որ կըկէր կը տեսներ՝ ասել, ծիծաղ, ու-
 բախումէն,
 Էս օր որ էկաւ, տեսաւ որ քեաղաք ինչ լալ կ'օռալ,
 մէր մանուկ ուրացել.
 Տեսաւ մէկ պառաւ ձեռները դրած ծոցը կըլայ
 կըմնմնայ կէթայ կը կեայ կասէ.
 —Աւեր—աւերուիս
 Սասուն մէկ աղջիկ ունի, էն էլ գնաւ Մարայ ետիր,
 Էտի ծէն ընկաւ Դաւիթի անկաջ,
 Դաւիթն էկաւ. ասաց—պառաւ էտ ի՞նչիս ա, էտ ի՞նչ
 խարար ա,
 Ասաց—գու չի՞ս գիտէր,
 —Չէ վալլահ, ետիկ բխարար եմ,
 Ասաց—թէ Մարայ Մէլիք մէ փաշայան ա զրկէր
 կուշտ քեօ քէռիքի,
 Ես Դաւիթի գլօխ, ես քեառսուն դանա կուս աղջիկ
 կուզի.
 Ասաց—քեօ քէռիքն քեօ գլօխ չը տուին,
 Էն ապով քեառսուն աղջիկ ին ժողվէ
 Իմ միտուճար աղջիկն էլ խէտ,
 Որ ես էի մէ հատիկ աղջիկ, առեր դացեր են էն
 ապով կուլամ կը մղկտամ.
 Ասաց—որ տեղ են պառաւ, ինձի նշանց տու.
 Ասաց—ես չեմ գանա գալ, վեր դուան մարդ են
 դրած, ինձիկ կըսպանեն.
 Ասաց—արի էթանք զատանց դուռնշանց տուր զարձիր.
 Գնացին տեսան. գնաց Դաւիթ զարկեց դուռ կոտրեց.
 Ասաց—քուրեր, եկէք գնացէք ձեր տներ.
 Կանչեց պառուին—պառիկ, արի տես աղջիկդ կըճանչ-
 նաս, առ գնա քեօ տուն.
 Էտիկ խարար արեցին Դաւիթ քէռիքանց,
 Թէ Դաւիթ դուռ կոտրեց աղջիկներ ցվրտեց.
 Գնաց տուն, Դաւիթ տեսաւ քէռիք ծառել լալում
 են.
 Ասաւ—քէռիք, ձեր տուն աւրի, ընչի՞ էք ծառել
 լալիս,
 Ես մէ մարդ եմ, իմիկ գլօխ կը տամ,
 Քեառսուն կուս աղջկայ նամուս չէմի տայ,
 Մէկիկ գլխի փոխնակ՝ քեառսուն գլօխ չէմի տայ,
 Թողկեց գնաց, ջուղար տարան Մէլիքին,
 Քի—քէռիքն ըսեց ժողուն, Դաւիթն ըսեց ցրուեց,
 Ասաց—թող Մէլիքի ձեռքով ինչիս կըկեայ ասրկեա-
 միշ չանի.

Ժ.

Դաւիթը թողկեց գնաց սար պտտելու.
 Սարում մէ պառուի մէ կորի արտ կէր,
 Մէջը լոր, ճնճուղ կը զարկեր,
 Մէջ էտ արտին էնքան տորեց,
 Որ վար հողին հասարեց էտիկ արտ,
 Էտիկ արտատէր պառաւ Եօթն աղջկանց տէր.
 Եօթ էնքանն էլ տուած էր մարդի,
 Եօթ էնքանն էլ որբեվերցեր են, էկել ին վեր մօր
 մօտ.
 Մէրն ասաց—աղջիկներ, վերէք էթանք,
 Տենանք մեր կորէկ խասեր ա, փխտենք բերէնք կե-
 անք.
 Գնացին տեսան ինչիս արտ, Դաւիթ կորէկ արեր ա
 խողին խաւար,
 Պառաւ կանչեց ասաց—Դաւիթ քեզիկ ի՞նչ ասեմ,
 Լանդբադ թաքեաւէրի նետանեղ քեօ սիրտ ըլնի,
 Դու որ էս ցին խանիր մեր գլօխ,
 Եօթ աղջկայ աչք, ումուտ էսա կորէկն էր,
 Դաւիթն ասաց—պառաւ, Աստուած քեօ տունը
 քեանդի,
 Քեօ բերան կոտրի, ինձի ընչի՞ անիծեցիր,
 Արի էս տեղ արի, ըս տեղ, պառաւը մօտցաւ,
 Դաւիթ ձեռք կտխեց ջեր, մէ առաջ փող տուեց
 պառուին,
 Ասաց—տար խացի տուր ապրիր,
 Պառաւն ասաց—ղուրան, հէյրան, էտիկ տեղ ինչ
 կայ, որ քէռիքիդ մօտ կը մնաս էս սարեր.
 Գնա՛ էսա սար քեօ խօր աւլադ,
 Ավ կայ, ջին ջանաւար կայ, զարկիր սպանիր,
 Տեղեր տես, մարդեր տես, մարդ եղիր.
 Դաւիթ թող մնայ ուր խօր աւլատուն.

ԺԱ.

Գանք էն փաշայանին, որ գնաց Մարայ Մէլիքին
 խարար արեց Դաւիթի աղջիկներ ցվրտելը,
 Մէլիքին պակասաւոր խարար խաւրելը...
 Էն փաշայան, որ գնաց Մէլիքի մօտ խարարն ասեց
 հասկեցուց Դաւիթի գործ.
 Մէլիք կանչեց վաքիլ վազիր,
 Ջառ կանչեցին, որ զոշուն խաւքեն էթան վեր Սա-
 սումա.
 Մարա Մէլիքի մէր քնել էր, էրաղում տեսաւ մէ ճոշ
 աստղ Մարա էլաւ,
 Մէ պտտի աստղ էլ Սասումա էլաւ. էկան դրան իրար.
 Տեսաւ, որ էն պտտի աստղը ճոշ աստղին ալթ արաւ,
 Մէրը օյանմիշ էլաւ, կանչեց Մէլիքին ասաց—որդի՛
 Թէ դու ընձիկ անկաջ կը դնես զօշունի թարկը տուր,

Մի՞ գնա Սասուն՝ կոխ խեր չէլէ . . .

Մէլիքն ասաց—չէ՛ մերիկ, կեթամ՝.

Ասաց—[Թէ դու զիմ ծծի կաթին անկաջ կանես՝ չ'ես
էթայ,

Սասուն՝ զինք պտտիկ ա՛ն ամմա հօքմը շատ ա՛ն.

Մէլիք վերցնց ասեց—մերիկ, խաղար խաղար լաք
կը ժողուիմ:

Որ բեխերի տեղ նոր կը մրայ:

Մէրն էլի—որդի, դու եթէ իմ ծծի կաթին թաղամ
կէնես՝ չ'եսի էթայ.

Էլ դարձաւ մօրն ասաց.—

Մէրիկ, խաղար խաղար լեաք կը ժողուեմ, որ բեխե-
րըն կոլորայ.

Մէրն ասաց—որդի, իմ ծծի կաթ քեզիկ խարամ
կանեմ, մի՛ գնա՛.

Տղէն ասաց—մերիկ, խաղար խաղար մարդ կը ժող-
ուեմ որ թուխ մօրուս կ'ըլլայ.

Տղէն մօր անկաջ չարեց, ժողուեց զօշուն թափի
արեց, երիմիշ էլաւ դէպի Սասուն:

Գնաց Սասնա մօտ օրդուն զարկեց,

Խարար զրկեց քեռիքին, թէ կոխնեքս կոխ ա.

Եւ Դաւթի զլօխ տուէք, եւ կոխնեքս կոխ ա,
Սասուն՝ պտի աւրեմ:

Քեռիքն էլան իրանց վաքիլ վաղրի ժողվրտան, մաս-
լահած արին.

Դաւիթ տուեց սարից իջաւ,

Տեսաւ, որ քեաղաք մենմենաւ է ընկել, մէր մա-
նուկ ուրացեր.

Խարցրեց՝ թէ ջանմէս ի՞նչ բաս ա, էս ի՞նչ խարար ա.
Ասացին—[Թէ չըզիտե՛ս, Մարայ Մէլիք զօշունով եկել

ա, որ կամ քեօ գլօխ տանի կամ քեռիքիդ քեա-
ղաքն աւրի դափ անի.

Դաւիթ գնաց քեռիքի կուշտ,

Տեսաւ, որ քեռիք մոռութիւն կախած, մալիւր միւշ-
կիւն նստած են:

Ասաց—քեռիք ինչո՞ւ էք մոռութ մալուր.

Մէ՛ մարդի ապով մէ՛ քեաղաք կը տան կաւրնն,

Ընծիկ մէ՛ ձի տուէք ես էթամ, թող իմ գլօխ տանեն,

Քեռիքն ասին, որդի, ել գնա թուլվէն ըրշկիր,

Որ մէ՛ ձին կը խաւնէս առ գնա.

Դաւիթն գնաց թուլվէն, որ մէ՛ ձին ձեռք զրաւ
մէջքին, փոր դրաւ գետին.

Վերջ էկաւ թառի տակ, որ մէ՛ քուռակ կապեր էին,
Ձեռք զրաւ վեր մէջքին,

Մէ՛ ջուխտ թափուկ զարկեց Դաւթի վեր դօշին,

Դաւիթ ուշաթափ ընկաւ գետին,

Մէքիչ ջուր թալեցին, Դաւիթ օյանմիշ էլաւ,

Ասաց—մէհտար, էսիկ քուռակ քաշիր գուրս.

Քաշեցին տարան գնացին գետի մէջ.

Դաւիթ թեւերը քշտեց սկսեց քուռակ լուալ.

Էտա քուռակ թամիզ լուաց, մէհտարին ասաց—
Քեաշիր էթանք. էլան էկան.

Գետնէն որ էլաւ ըրշկաց, որ վեր իր թեւին գիր,
Տեսաւ որ ուր մալ խաւհ զրկեր էր քեռիքին ի պահ,

Մէ՛ առ մէ՛ զրեւ էր վեր թեւին,

Գնաց տասց քեռիքին—բերէք իմ խօրմալ խաւհ
ինձ տուէք.

Բերէք իմ խօր լրաս, բերէք իմ խօր եարաղ, ասպար,
Էկան բերեցին էտոր խօր եարաղ, ասպար, լրաս.

Տուէցին զարկեց ձիան մէջք, խէծաւ գնաց թեւ
զօշուն,

Քեռիք տեսան որ Դաւիթ գնաց,

Ծէնով Յովանն էլ մէ՛ ծառ պոկեց զրեց վեր թեւին,
Ընկաւ ետեւ Դաւթին.

Դաւիթ գնաց կայնաւ մէ՛ գետի ափ.

Տեսաւ որ էն մի՛ եանէն մէ՛ պտտի աղբիւր կեր,

Աղբիւր ջուր կեր, մեծ գետի ջուր կը կտրեր,

Կանցներէս զրաղ ու կըխառնուէր ի մէջ գետի ջրին.

Դաւիթ կանչեց—եւ՛ երկինք գետինք ստեղծող աստ-
ուած, ի՛նչխ դու էտա աղբիւր ջրին զուաթ տուիրես

էսա գետէն կը կտրէ կանցնէ,
Ընծիկ էլ զուաթ տաս, Մարայ Մէլիքի զօշուն

կտրեմ կընցնեմ:

Ասեց ու քշեց ձին, գետ ընցուց էն եան, աղբիւր մօտ
իջաւ.

Քեռին էկաւ ձին բռնեց, տարեց խորիկեց.

Խաց կերան, աղբիւր ջրից մէ՛ զիլ խմեց, պառկաւ
քնեցին,

Դաւիթ տեսաւ որ քնած տեղ սիրտն ուզում է
պատռի,

Գօտիկն արծկեց, քեօլօղ թալեց, ոտնամաններ
ձգեց, բիշ մէ՛ քնաւ,

Ջարթեց տեսաւ, որ ուր ձին էլ ուզում տաքի,
Գնաց ձիու գօլանն արցկեց,

Նոր ի՛ նոր քեռին էլաւ ձիու գօլանն շքեց,

Դաւիթն էլ ուրան շորեր խաքեաւ, խեծաւ ձին.

Քշեց թեւ տեղ զօշուն.

Քեռին էլ իտեւն ոտկոխուկ կէթար,

Ըրշկաց տեսաւ, որ զօշուն շատ շատ է,

Էն մէ՛ եանէն մէ՛ խալուր կը գէր,

Ասաց—խալուր ինչ կսես, կանամ էն զօշուն ցփրել.

Խալուրն ասաց—քեօ տուն չաւրի, երկնքն կրակ
թափի չի կանայ զօշուն ցփրել, դու կանամ,

Դաւիթն ասաց—քեաշվի դէն խալուր, քեաշվի,
ձիան բերնի կրակ քեզի կերիցի.

Քշեց գնաց զօշունի վրէն, թուրը խանեց, ընկաւ
վեր զօշունի.

Փրթեց ջարթեց զօշունին, քեռին էլ մէ՛ եանէն կը
կոտորէր,

Խորար արեցին Մէլիքին՝
Թէ Մէլիք, Դաւիթ զօշնի կէս կոտորեց, փրթեց.
Ասաց—գնացէք ասէք Դաւիթին՝
Թէ զօշունի խեղ լաղա չունի, ասէք գայ ընծի խեղ
կոռի.

Որ էկան ասին Դաւիթ ձին քշեց թեխ Մէլիք.
Մէլիք բոռաց ասաց—արի, արի՛ քեզ կօտ խորեմ,
Ի՞նչ լաղա ունէս խեղ զօշունին, արի ես ու գու
կոռունք.

Դաւիթ ասաց—լաւ, կոռունք, ամմա կը վախնամ
մոխաննաթուլէն անես,

Էրթում կէր որ չանես, Էրթունեց,
Որ էրթում կերաւ, ձիուց իջաւ, գացաւ նստաւ
մօտ Մէլիքին.

Սկսան խօսալ, Դաւիթ բաշլայեց.
Ասաց—Մէլիք ես քեզ ի՞նչն եմ տարել, որ ընծմէ
ձեռք չես քեաշի.

Ես քեզ թաքեաւէրութէն եմ ձեռքէդ առէ,
Քեզ միւլ ու խաղնէն եմ առէ տարէ.

Մէլիքն ասաց—Հա՛, Հա՛, Հա՛, քեզ կօտ խորեմ
գու էլ զաւթի՛ կը կեաս.

Ասաց Մէլիք—քեղիկ մէ կտրական ասիմ:
Եսիկ պառկեմ, քեառասուն ջամդար բեր գիր վեր
ընծիկ, զարկ թրով.

Այա սպանիր, խօ սպանիր, այա չէ՛ գու պառկի ես
զարկեմ:

Մէլիքն ասաց—էս լաւ էղաւ, էսիկ իրան իրան
պառկաւ, կը զարկեմ կը սպանեմ:

Դաւիթ պառկաւ, քեառասուն մարդի լէշ ջամդար
բերին գրին վեր մէջքին.

Մէլիք զարկեց եռեսուն՝ մարդ կտրէց՝ տանուձէկ
մնաց.

Դաւիթ թուաւ կայնաւ ասաց—Մէլիք, նօրաթով ա՛
թէ զօռով.

Ասացին—նօրաթով ա՛.
Ասաց—դէ գու պառկի ես զարկեմ:

Քեառասուն մարդ էլ գրեցին վեր Մէլիքի մէջքին.
Դաւիթ մօտցաւ կայնաւ,

Թուրը քեաշեց կանչեց—
Եա՛ խաց գինի Տէր կենդանի—

Եա՛ Մարաթայ բանցր Աստուածածին որ բաղմացաւ
վեր մէր թեխ.

Կանչեց ու զարկեց թուր.
Որ զարկեց մէ գեալ էլ գետնից կտրեց,

Մէլիքի վաղիրներ թալեցին իրանց Դաւիթի ոտների
տակ.

Ասացին—Դաւիթ, վեր Աստուած ներքե գուն մե-
ղիկ չը կոտորես.

Դաւիթն ասաց—ես իմիկ ռայեաթ չիմի կոտորի.

Բերեցին Մէլիքին շորեր խանեցին, որ տանեն խորեն,
Տեսան վեր թեխն գիր կայ,
Ըրչկաց—տեսաւ խէր գիր է գրէ,
Եսիկ Դաւիթ ճո՛չ ակալէր, Դաւիթ էսոր պատի
ակալէր.

Գիր որ կարգաւ Դաւիթ, մէ քիչ լացաւ.
Վաքիլ վաղիր ժողովրտան, սիրտ տուին,
Ասացին—Դաւիթ մենք էլ չէինք գիտէր.
Դաւիթ զօշունը տուեց վաքիլ վաղիրներուն՝ ասաց—
Առէք գացէք Մօզր, մինչի ես դառնամ կեամ.
Դաւիթ դարձաւ Սասուն՝ վերցեց մօր,
Քեռիքից Ծէնով Յովանի խէտ դնաց Աբար,
(Շարունակելի)

Դ. Վ.

Մ Ե Ն Ե Ր Ե Լ Ի Ո Ւ Ր Ե:

Կենդանիները ունին կանոնաւոր միջոց-
ներ իրենց զգացողութիւնները արտայայ-
տելու համար: Առաջին անգամ Դարվիլն էր որ ու-
սումասիրեց կենդանեաց այդ յատկութիւնը:

Կենդանիները իրենց ներքին աշխարհի դրամադու-
թիւնը եւ հոգեկան դրութիւնը երբեմն այնպիսի շարժումնե-
րով են յայտնում, որոնց փոխաբերութիւն կարելի է համա-
րել, այսինքն որոնք որոշ միտք են արտայայտում:

Մօտերումս յայտնի քնախօս գիտնական Փերէն,
Բարիզի քնախօսների ժողովում նկարգեց փոխաբերութեան
բառի կենդանական հոգեբանութեան մէջ ունեցած նշանա-
կութիւնը հետեւեալ կերպով. մետաֆօր ասելով պէտք է
հասկանալ՝ ասաց նա, լեզուի՝ ինչպէս եւ մարմնի միւս
անդամների այնպիսի ծնել, որպիսիք են օր. դիմաշար-
ժութեան նշանախօսութիւնը. եւ նոյն իսկ քառք ոչ այլ ինչ
է թէ՛ ոչ մի այնպիսի ծնել, լեզուի մի այնպիսի շարժում,
որով հնչտութեամբ հասկանում ենք միմեանց եւ որը փոխա-
բերական նշանակութիւն ունի եւ մտաւոր աշխարհում տար-
բեր գաղափար է վերարտադրում: Փերէն կենդանիների
կենցեցից վերցրած մի քանի օրինակներով աւելի պարզում է
իւր տեսութիւնը, այսպէս օր. երբ կատուն մերժում է իրեն
մատուցած կերակուրը, թաթով փորփորում է կանգնած
տնիկ, խփում է գետնին՝ եւ հետանում: Նոյնպիսի շարժում
նա կատարում է միշտ իւր արդարութիւնը ծածկելիս: Եթէ
մի այդպիսի կատուի անդիւթեկան մի կերակուր տան, նա
ժանկերով կսկսի փորփորել գետնը, կախնալ թէ իւր տնա-
մութիւնը ցանկանալով արտայայտել, նոյնպիսի շարժում նա
կատարում է յագեցնալուց յետոյ: Փերէն առաջին նուագ
կարծում էր թէ կատուն քնազգմամբ ծածկում էր՝ առժա-
մանակ իրեն չարակամորոշ կերակուրը, սակայն ստուգադրյն
փորձերը վերջնականապէս պարզեցին, որ կատուն շարժում
է թաթը, առանց ծածկել ջանալու կերակուրը. հետեւա-
բար որոշ նպատակով՝ ահա փոխաբերութիւն: Փոխաբերական
շարժում կարելի է համարել նոյնպէս կատուի ծանկն քն քա
նալով երկիր տրորելը, որ յաճախ յայտարարում է կատա-
րեալ քաւականութիւն: Այդպիսի մի կատու ունէր ինքը Փե-
րէն, որի վերայ եւ կատարում էր իւր բոլոր փորձերը: Եր
Փերէն տոն էր վերադառնում՝ տիրապէս կատուն թռչում է